

Verknochtheid van goederen en schulden. (140224)

1. Inleiding.

Valt een ontslagvergoeding in de gemeenschap van goederen of niet?

Wat denk je van een schuld, ontstaan uit een bankkrediet gesloten vóór het aangaan van het huwelijk?

Moet een immateriële schadevergoeding bij een echtscheiding verdeeld worden? Een materiële schadevergoeding?

Deze en andere vragen zijn vaak onderwerp van de jurisprudentie. In dit exposé ga ik op een aantal zaken nader in.

2. Juridisch kader. Artikel 1:94 B.W.

Dit artikel 1:94 bepaalt in lid 1: Van het ogenblik der voltrekking van het huwelijk bestaat tussen de echtgenoten van rechtswege een gemeenschap van goederen.

Artikel 1:94 lid 3 geeft hierop de uitzondering vanwege bijzondere verknochtheid.

Goederen en schulden die aan een der echtgenoten op enigerlei bijzondere wijze verknocht zijn, vallen slechts in de gemeenschap voor zover die verknochtheid zich hiertegen niet verzet.

3. Maatstaf van de Hoge Raad.

De vragen of een goed dan wel een schuld, wegens het hoogstpersoonlijke karakter daarvan, in afwijking van de hoofdregel van art. 1:94 lid 2 BW aan een der echtgenoten is verknocht en, zo ja, in hoeverre die verknochtheid zich ertegen verzet dat het goed respectievelijk de schuld in de gemeenschap valt - een en ander als bedoeld in art. 1:94 lid 3 BW - kunnen niet in hun algemeenheid worden beantwoord. De beantwoording is afhankelijk van de omstandigheden van het geval, waaronder met name de aard van dat goed respectievelijk die schuld, zoals deze mede door de maatschappelijke opvattingen wordt bepaald.¹²³

Niet enkel de aard is bepalend. De omstandigheden van het geval moeten mede in aanmerking te worden genomen. Wel speelt de aard te midden van de overige omstandigheden een belangrijke rol. Die aard dient met inachtneming van de maatschappelijke opvattingen te worden bepaald. Dat wil zeggen, dat de beslissing rust op een objectie en niet op een subjectieve beoordeling. Aangeknoopt moet worden bij wat in brede(re) kring over de aard en daarmee de verknochtheid wordt geoordeeld. Daarmee wordt de rechtszekerheid gediend.

Als relevante factoren zijn te beschouwen, voor wat betreft een schuld, de reden of het doel van het aangaan van een schuld, en, voor wat betreft een goed, de herkomst en de bestemming ervan.

Ten aanzien van het aanvaarden van verknochtheid is terughoudendheid te betrachten.

4. Gradaties in rechtsgevolg.

- a) Een verknochtheid brengt mee, dat een goed zowel juridisch als economisch buiten de gemeenschap van goederen valt.
- b) Een verknochtheid brengt mee, dat een goed juridisch niet in de gemeenschap valt maar economisch wel. De waarde moet wel bij de verdeling worden betrokken.
- c) Een verknochtheid brengt mee, dat een goed juridisch wel deel uitmaakt van de gemeenschap maar de waarde ervan bij de verdeling buiten aanmerking dient te worden gelaten.

5. Schuld ontstaand door aan een van de echtgenoten verleend bankkrediet.

Een schuld die is ontstaan door een aan een der echtgenoten verleend bankkrediet kan niet op deze enkele grond worden aangemerkt als een verknochte schuld, ook niet als deze is ontstaan vóór het huwelijk van partijen, en als aan de andere echtgenoot geen verantwoording is of wordt afgelegd van de besteding van de aldus verkregen financiële middelen.⁴

6. Schadevergoeding bij een ongeval.

Indien een der echtgenoten vergoeding ontvangt van schade die deze echtgenoot heeft geleden als gevolg van een ongeval, is niet reeds sprake van verknochtheid in de zin van art. 1:94 lid 3 BW indien die vergoeding naar haar aard uitsluitend is afgestemd op de aan de persoon van die echtgenoot verbonden nadelige gevolgen van het ongeval. Omdat ook dan de omstandigheden van het geval in aanmerking dienen te worden genomen, zal de echtgenoot die zich op art. 1:94 lid 3 BW beroept, ten minste (tevens) moeten stellen op welke schade(n) van de bij het ongeval betrokken echtgenoot de vergoeding betrekking heeft, opdat de rechter kan vaststellen of, en zo ja in hoeverre, die vragen ten aanzien van een of meer componenten van de vergoeding bevestigend moeten worden beantwoord. Zo is bijvoorbeeld van belang of de vergoeding betrekking heeft op schade die de betrokken echtgenoot als gevolg van het ongeval na ontbinding van de gemeenschap in de toekomst zal lijden, zoals toekomstige inkomensschade wegens door het ongeval blijvend verloren arbeidsvermogen.⁵⁶

Een vergoeding wegens immateriële schadevergoeding is dus in beginsel verknocht. De rechtspraak van de Hoge Raad zegt dat een aanspraak op vergoeding van immateriële schade ter zake van een ongeval bij de ontbinding van de gemeenschap als gevolg van echtscheiding wegens verknochtheid buiten de verdeling moet blijven en in zoverre niet in de gemeenschap valt. Daaraan wordt toegevoegd dat hetzelfde het geval zal kunnen zijn met het geldbedrag dat uit hoofde van een zodanige aanspraak aan de gelaedeerde wordt uitgekeerd. Maar om tot verknochtheid te concluderen, is niet voldoende dat de vergoeding naar haar aard uitsluitend is afgestemd op de aan de persoon van de gelaedeerde echtgenoot verbonden nadelige gevolgen.⁷

7. Ontslagvergoeding bij echtscheiding.

Wordt een ontslagvergoeding als een bedrag ineens in contanten ontvangen, dan is de vergoeding niet verknocht.⁸

In gevallen waarin een ontslagvergoeding in een lijfrente of stamrechtverzekering is ondergebracht ontvangt de echtgenoot hieruit periodieke uitkeringen. Onderscheid wordt gemaakt tussen dat deel van de uitkeringen dat strekt tot inkomenssuppletie over de periode vóór de ontbinding van het huwelijk, en dat deel dat betrekking heeft over de periode daarna. Het laatste gedeelte valt net als in de toekomst te genieten arbeidsinkomen niet in de gemeenschap.⁹

Interessant is de uitspraak van het Gerechtshof Amsterdam d.d. 22 januari 2013.¹⁰ In de casus van deze uitspraak was de ontslagvergoeding niet gestort in een stamrechtverzekering waaruit de vrouw periodieke uitkeringen ontvangt waardoor haar inkomen wordt aangevuld tot een bepaald percentage van haar laatstgenoten salaris. De ontslagvergoeding was gestort in een stamrechtverzekering die gedurende tien jaar niet tot enige uitkering is gekomen. Het bedrag is recentelijk beschikbaar gekomen en het is aan de vrouw te beslissen op welke wijze zij daarover wil beschikken: in de vorm van een periodieke uitkering of als bedrag in één. Aldus valt haar ontslagvergoeding niet (gedeeltelijk) aan te merken als vervanging van inkomen dat de vrouw na de ontbinding van de gemeenschap en bij voortzetting van haar dienstbetrekking zou hebben genoten. Er kan dus niet worden gezegd dat de ontslagvergoeding verknocht is.

Nu de stamrechtvrijstelling per 1 januari 2014 is komen te vervallen is de storting in een stamrecht een minder aantrekkelijke optie geworden, althans fiscaal gezien. De heffing van loonbelasting wordt immers niet meer doorgeschoven naar het moment waarop de periodieke uitkeringen worden genoten. In het kader van de vraag of sprake is van verknochtheid is uitbetaling ineens of storting in een lijfrente of stamrecht nog wel van belang.

8. Zaaksvervanging.

Op het gebied van zaaksvervanging moet bijvoorbeeld worden gedacht aan een situatie dat een smartengelduitkering is aangewend voor de aankoop van een stuk grond, waar een huis op wordt gebouwd. Het enkele feit dat grond is verworven met geld dat wegens bijzondere verknochtheid buiten de gemeenschap viel, niet mee dat ook de grond niet in de gemeenschap valt.¹¹

9. Slotsom.

De lezer zal misschien enig houvast heeft gekregen met het lezen van het vorenstaande. Dat hoop ik althans.

Peter de Booi (140224)

¹ Hoge Raad 15 februari 2008 ECLI:NL:HR:2008:BC0377

² Hoge Raad 30 maart 2012 ECLI:NL:HR:2012:BV1749

³ Hoge Raad 7 december 2012 ECLI:NL:HR:2012:BY0957 (+ AG Wuijsman overwegingen 2.3 t/m 2.6)

⁴ Zie eindnoot 2

⁵ Zie eindnoot 3

⁶ Hoge Raad 3 november 2006 ECLI:NL:HR:2006:AX7805

⁷ Zie eindnoot 3 AG Wuijsman overweging 2.3.5

⁸ Hoge Raad 22 maart 1996, NJ 1996/640.

⁹ Hoge Raad 17 oktober 2008 ECLI:NL:HR:2008:BE9080

¹⁰ Gerechtshof Amsterdam 22 januari 2013 ECLI:NL:GHAMS:2013:BZ4094.

¹¹ Zie eindnoot 7.